

EQUIVALENTS OF THE TURKISH SUFFIXES IN THE MACEDONIAN LANGUAGE

Marija Leontik

Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia, marija.leontik@ugd.edu.mk

Abstract: Macedonian and Turkish people had lived together for five centuries and hence the Turkish influence on the Macedonian language is enormous. The Turkish language has greatly influenced the Macedonian morphology. The influence of the Turkish on the morphological system of the Macedonian language is particularly evident in the introduction of new suffixes like -ци/-чи, -ли and -лак. Turkish suffixes have synonyms or equivalents in the Macedonian language.

This paper will analyse the equivalents of the Turkish suffixes in the Macedonian language.

Keywords: Macedonian language, Turkish language, Turkish suffixes, Macedonian suffixes.

ЕКВИВАЛЕНТНИ СУФИКСИ НА ТУРСКИТЕ СУФИКСИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Марија Леонтиќ

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип marija.leontik@ugd.edu.mk

Апстракт: Македонскиот и турскиот народ живееле заедно пет века и влијанието на турскиот јазик врз македонскиот јазик е големо. Турскиот јазик влијаел врз морфологијата на македонскиот јазик. Влијанието на турскиот јазик врз морфолошкиот систем на македонскиот јазик се гледа особено во внесување на нови суфикси како што се: -ци/-чи, -ли и -лак. Турските суфикси имаат синоними или еквиваленти во македонскиот јазик.

Во овој труд ќе се анализираат еквивалентните суфикси на турските суфикси во македонскиот јазик.

Клучни зборови: македонски јазик, турски јазик, турски суфикси, македонски суфикси.

1. ВОВЕД

Во текот на петвековниот јазичен контакт на македонскиот со турскиот јазик навлегувањето на турските суфикси се одвивало паралелно со навлегувањето на турските лексички заемки. Во македонскиот јазик турските суфикси не се навлезени самостојно, туку заедно со турските лексички заемки. Најмногу се навлезени лексички заемки со турските суфикси -ци/-чи, -ли и -лак што од една страна ја покажува нивната популарност кај македонскиот народ, но и нивната адаптабилност. Овие суфикси успеаја да се осамостојат, да се спојат со најразновидни суфикси во македонскиот јазик и да образуваат полиморфемни суфикси кои го овозможуваат нивниот опстанок и континуитет.

Речиси сите турски суфикси кои се навлезени во македонскиот јазик имаат синонимни или слични еквиваленти во македонскиот јазик со што се јавил конкурентски однос меѓу турските и словенските суфикси. Во периодот на Османлиската Империја, турскиот јазик претставувал јазик на престиж и нормално е да се претпостави дека делумно и поради овој факт турските суфикси се претпочитале во однос на словенските суфикси. Кога ќе се разгледа народното творештво од тој период, ќе се види дека народот го прифаќал тоа што помалку или повеќе му се допаѓало, а кога ќе се спореди со денешното народно творештво, ќе се согледа дека народот го сочувал само тоа што најмногу му се допаѓа и најмногу му треба. Истата состојба може да се согледа во стандардниот македонски јазик, во разговорниот јазик, во литературните дела, во медиумите и во дијалектологијата. Всушност, долгиот временски период од неколку века ја искристализирал состојбата за која многу лингвисти имаат дадено противречни мислења, ставови и претпоставки.

Од денешен аспект речиси и не можеме да зборуваме за вистински конкурентски однос на турските и на словенските суфикси од чиста причина што одредени лексеми во кои се наоѓаат турските суфикси се својствени за неутралниот говор, за дијалектологијата, за народното творештво и слично. Значи, изборот на лексемите со овие турски суфикси денес најмногу зависи од одредената област во која се применуваат.

2. ЕКВИВАЛЕНТНИ СУФИКСИ НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ЦИ/-ЧИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Турскиот суфикс -ци/-чи означува пред сè вршител на дејство и е навлезен во македонскиот јазик со турски лексеми. Ако се земе предвид дека Османлиите со себе донеле и многу занимања кои не постоеле на овие простори, лесно е да се претпостави дека тие лексеми во најголем број биле со суфиксот -ци/-чи (пр. *хамација*), но за еден дел народот ги применувал словенските суфикси (пр. *гајтанар*) или паралелно и турските и словенските суфикси (пр. *гајтанџија*, *гајтанар*). Но имаме и бројни примери каде што во една словенска лексема словенскиот суфикс што означува вршител на дејство бил заменет со турскиот суфикс -ци/-чи (пр. *ловџија* место *ловец*). Со развојот на технологијата многу занаети изумреле или ограничено продолжиле да егзистираат, а тоа се одразило и на судбината на заемките со суфиксот -ци/-чи кои изразуваат дејност, како резултат на што почнале ограничено да се употребуваат во историската или уметничката литература или својата вистинска примена ја реализирале во неразвиените средини каде што технологијата немала земено голем замав.

Турскиот суфикс -ци/-чи во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: -ар, -ач, -аш, -ер, -ец, -ик, -ист, -ник, -ош, -чар, -ен, -ечки, -ство, -ница. Бројот на лексеми што се јавува со овие суфикси е различен, а тоа најдобро може да се види од следниве примери:

-џија, -џија/-ар: азнаџија/ азнар; афионџија/ афионар; баждарџија/ баждар; бањација/ бањар; басмаџија/ басмар; бојаџија/ бојар; винаџија/ винар; гајдаџија/ гајдар; гајтанџија/ гајтанар; голопџија/ гулабар; дивџија/ дивитар; ѓубреџија/ ѓубрар; женкаџија/ женкар; електриџија/ електричар; исполџија/ исполчар; кајакџија/ кајакар; калемџија/ калемар; камилџија/ камилар; килимџија/ килимар; коњација/ коњар; корабџија/ корабар; костенџија/ костенар; критикаџија/ критичар; кромитџија/ кромидар; крчмаџија/ крчмар; лимонџија/ лимонар; љубовџија/ љубовничар; млекаџија/ млекар; оџакџија/ оџачар; паркетџија/ паркетар; печалџија/ печалбар; политикаџија/ политичар; поштаџија/ поштар; ракиџија/ ракијар; сапунџија/ сапунар; смеаџија/ смеар; тапанџија/ тапанар; тулаџија/ тулар; тутунџија/ тутунар; фалбаџија/ фаленичар; чифлиџија/ чифлигар; чојаџија/ чојар; шкембеџија/ шкембар; чибукџија/ чибукар; шкембеџија/ шкембар;

-џија/-ач: аминџија/ аминувач; бојаџија/ бојач; борбаџија/ борач; вреваџија/ вревач; ѓубреџија/ ѓубрар; јавеџија/ јавач; косаџија/ косач; пљачкаџија/ пљачкач; поткиваџија/ потковувач; свирџија/ свирач; тепаџија/ тепач; трошаџија/ трошач; хајкаџија/ хајкач; шетаџија/ шетач; шетаџија/ шетач;

-џија/-аш: двоџкаџија/ двојкаш; зурлаџија/ зурлаш; тамбурџија/ тамбураш;

-џија/-ер: фудбалџија/ фудбалер;

-џија/-ец: борбаџија/ борец; големџија/ големец; ловџија/ ловец, самофалбаџија/ самофалец; хонорарџија/ хонорарец;

-џија/-ик: коњација/ коњик;

-џија, -џија/-ист: моторџија/ моторист; телеграфџија/ телеграфист; телефонџија/ телефонист;

-џија, -џија/-ник: паковџија/ пакосник; коњација/ коњаник;

-џија/-ош: картаџија/ картарош;

-џија/-чар: делџија/ делничар; електриџија/ електричар; политикаџија/ политичар;

-џиски/-ен: ловџиски/ ловен;

-џиски/-ечки: ловџиски/ ловечки;

-џиство/-ство: ловџиство/ ловство;

-џилница/-ница: кантарџилница/ кантарница.

3. ЕКВИВАЛЕНТНИ СУФИКСИ НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ЛИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Турскиот суфикс -ли со текот на времето почна да се заменува со бројни словенски или странски суфикси. Турскиот суфикс -ли во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: -ав, -ат, -ар, -анин, -ен, -ест, -ец, -ив, -ија, -ичав, -ко, -лав, -лив, -ник, -ов, -овит, -осан, -чен. Бројот на лексеми што се јавува со овие суфикси е различен, а тоа најдобро може да се види од следниве примери:

-лија/-ав: морлија/ морав; пегаџија/ пегав; ресалија/ ресав; шкембелија/ шкембав; шугаџија/ шугав;

-лија/-ат: брадаслија/ брадат; устатлија/ устат;

-лија/-ар: буклија/ букар; банкалија/ банкар;

-лија/-анин: Паланкалија/ паланчанин;

-лија/-ен: бакарлија/ бакарен, бакрен; баксузлија/ баксузен; барутлија/ барутен; басмалија/ басмалиен, басмен; бербатлија/ бербатен; берикетлија/ берикетен; бисерлија/ бисерен; бубаклија/ бубакарен; бурмалија/ бурмен; восоклија/ восочен; гојазлија/ гојазен; грижовлија/ грижен; дърчлија/ дрчен; ѓувезлија/ ѓувезен; ербаплија/ ербапен; заметлија/ заметен; згојазлија/ згојазен; имашлија/ имашен; имотлија/ имотен; кадифелија/ кадифен; калаџија/ калаен; катмерлија/ катмерен; кибарлија/ кибарен;

коноплија/ конопен; кршелија/ кршен; кумашлија/ кумашен; куражлија/ куражен; куршумлија/ куршумен; мамурлија/ мамурен; марифетлија/ марифетен; мермерлија/ мермерен; мешинли/ мешинен; мраморлија/ мраморен; немоклија/ немокен; паметлија/ паметен; панцирлија/ панцирен; пембелија/ пембен; раатлија/ раатен; седефлија/ седефен; сребранлија/ сребрен; среклија/ срекен; срмалија/ срмен; стрмолија/ стрмен; челиклија/ челичен; чемерлија/ чемерен; шеќерлија/ шеќерен; штетлија/ штетен;

-лија/-ест: бадемлија/ бадемест; бакарлија/ бакарест; брадалија/ брадест; ѓерданлија/ ѓерданест; заблија/ забест; мустаклија/ мустаќест; шкембелија/ шкембест;

-лија/-ец: Гостиварлија/ гостиварец; Дебарлија/ дебранец, дебарчанец; Кратовалија/ кратовец, кратовчанец; Милетковалија/ милетковчанец; Муинлија/ муинчанец; нашлија/ нашинец; Рекалија/ реканец; Турновалија/ турновчанец; Чичевалија/ чичевец, чичевчанец;

-лија/-ив: милослија/ милостив;

-лија/-ија: ѓувезлија/ ѓувезија;

-лија/-ичав: бенкалија/ бенкичав; бутурлија/ бутурничав; офтикаллија/ офтичав;

-лија/-ко: знајлија/ знајко;

-лија/-лав: мајасоллија/ мајасилав;

-лија/-лив: абрашлија/ абрашлив; арчлија/ арчелив; бакарлија/ бакарлив; батаклија/ батаклив; бенкалија/ бенкалив; бигорлија/ бигорлив; болезлија/ болезлив; борчлија/ борчлив; бутурлија/ бутурлив; буфкалија/ буфкалив; врнежлија/ врнежлив; вошлија/ вошлив; горчлија/ горчлив; дарлија/ дарлив; дождлија/ дождлив; дърчлија/ дрчлив; зимурлија/ зимурлив; изјадлија/ изјадлив; имотлија/ имотлив; јалдазлија/ јалдазлив; каменлија/ каменлив; касметлија/ касметлив; кирлија/ кирлив; мамурлија/ мамурлив; манлија/ манлив; мирислија/ мирислив; милозлија/ милозлив; мовлија/ мовлив; молчелија/ молчелив; мрзелија, мрзлија/ мрзлив; маѓлија/ маѓлив; мустаклија/ мустаклив; настранлија/ настранлив; незборлија/ незборлив; офтикаллија/ офтиклив; песоклија/ песоковлив; префатлија/ прифатлив; припеклија/ припеклив; работлија/ работлив; сапунлија/ сапунлив; скокотлија/ скокотлив; смрдлија/ смрдлив; срамежлија/ срамежлив; страшлија/ страшлив; сунѓерлија/ сунѓерлив; трпежлија/ трпежлив, трпелив; трфлија/ трфлив; кутлија/ кутлив; фајделија/ фајделив; црвлија/ црвлив; шубелија/ шубелив;

-лија/-ник: изеслија/ изесник;

-лија/-ов: бадемлија/ бадемов; мерџанлија/ мерџанов;

-лија/-овит: ветерлија/ ветровит; дарлија/ даровит; зглобалија/ зглобовит;

-лија/-о)сан: варлија/ варосан; калајлија/ калаисан;

-лија/-чен: бељалија/ бељачен; восоклија/ восочен.

4. ЕКВИВАЛЕНТНИ СУФИКСИ НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ЛАК ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Турскиот суфикс -лак во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: -а, -(ар)ија, -ел, -ец, -ина, -ица, -иште, -ка, -ник, -ње, -ост, -ство, -штво, -штија, -штина. Бројот на лексеми што се јавува со овие суфикси е различен, а тоа најдобро може да се види од следниве примери:

-лак/-а: гнасотилак/гнасота; гревотилак/гревота; грозотилак/грозота;

-лак/-(ар)ија: гадотилак/гадотија; гнасотилак/гнасотија; грдотилак/грдотија; гревотилак/гревотија; грозотилак/грозотија; ѓаволштилак/ѓаволија; ѓурултилак/ѓурултија; евтинилак/евтинија; лошотилак/лошотија; мајсторлак/мајсторија; мангуплак/мангупарија; немаштилак/немаштија; поганштилак/поганштија; проклетилак/проклетија; простотилак/простотија; сиромаштилак/сиромаштија; скапотилок/скапотија; слепотилак/слепотија; срамотилак/срамотија; стравотилак/стравотија; трговилак/трговија; црнилок/црнотија;

-лак/-ел: бозлик/ бозел;

-лак/-ец: сушлак/ сушец;

-лак/-ина: баждарлак/ баждарина;

-лак/-ица: сипаничарлак/ сипаница;

-лак/-иште: пашлак/ пасиште;

-лак/-ка: дупачлак/ дупачка; питачлак/ питачка;

-лак/-ник: кумурлок/ кумурник;

-лак/-ње: агалак/ агување; аргатлак/ аргатување; војниклак/ војникување; гослак/ гостење; дембеллак/ дембелување; другарлак/ другарување; измеќарлак/ измеќарување; кодошлак/ кодошење; комитлак/ комитување; коцкарлак/ коцкање; пазарлак/ пазарење; пишманлак/ пишманење; стројниклак/ стројникување; циганштилак/ циганчење;

-лак/-ост: безобразлук/ безобразност; грдотилак/ грдост; мамурлак/ мамурност; мудроштилак/ мудрост; светилак/ светост;

-лак/-ство: абацилак/ абациство; ајдутлук/ ајдутство; араилак/ арамиство; асистентлак/ асистентство; бавчанцилак/ бавчанциство; баздриѓанлак/ баздриѓанство; бакалак/ бакалство; безобразлук/ безобразност; берберлак/ берберство; беќарлак/ беќарство; богатлак/ богатство; бозацилак/ бозациство; бојацилак/ бојациство; вдовичлак/ вдовство; винарлак/ винарство; гајтанцилак/ гајтанциство; говедарлак/ говедарство; големлок/ големство; граѓанштилак/ граѓанство; грнчарлак/ грнчарство; гурманлак/ гурманство; даскалак/ даскалство; деверлак/ деверство; домазетлак/ домазетство; домаќинлак/ домаќинство; дрварлак/ дрварство; другарлак/ другарство; дулѓерлак/ дулѓерство; душманлак/ душманство; ергенлак/ ергенство; еснафлак/ еснафство; зенгинштилок/ зенгинство; измеќарлак/ измеќарство; инженерлак/ инженерство; касаплак/ касапство; кирацилак/ кирациство; комитлак/ комитство; комшилак/ комшиство; крчмацилак/ крчмациство; кујунцилак/ кујунциство; курварлак/ курварство; лакомштилак/ лакомост; ловцилак/ ловциство; мајмунлак/ мајмунство; недомаќинлак/ недомаќинство; овчарлак/ овчарство; пајтонцилак/ пајтонциство; партизанлак/ партизанство; пеливанлак/ пеливанство; писарлак/ писарство; писателлак/ писателство; проклетилак/ проклетство; рибарлак/ рибарство; фодулак/ фодулство; христианлак/ христијанство; чифчилак/ чивчство;

-лак/-штво: ајдутлук/ ајдуштво; јунаклук/ јунаштво; кодошлак/ кодоштво; сиромаштилак/ сиромаштво;

-лак/-штија: богатлак/ богаштија; немаштилак/ немаштија;

-лак/-штина: богатлак/ богаштина; будалаштилак/ будалаштина; големцилак, големштилак/ големштина; госпоштилак/ госпоштина; граѓанштилак/ граѓанштина; дервенлак/ дервенштина; ѓаволштилак/ ѓаволштина; зенгинштилок/ зенгинштина; јунаклук/ јунаштина; магарштилак/ магарштина; македонштилак/ македонштина; немаштилак/ немаштина; поганштилак/ поганштина; човештилак/ човештина.

5. ЗАКЛУЧОК

Турските суфикси **-ци/-чи**, **-ли** и **-лак** имаат еквивалентни словенски суфикси.

Турскиот суфикс **-ци/-чи** во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: **-ар** (тутунџија/ тутунар), **-ач** (бојација/ бојач), **-аш** (двојкаџија/ двојкаш), **-ер** (фудбалиџија/ фудбалер), **-ец** (ловџија/ ловец), **-ик** (коњација/ коњик), **-ист** (моторџија/ моторист), **-ник** (коњација/ коњаник), **-ош** (картаџија/ картарош), **-чар** (политикаџија/ политичар), **-ен** (ловџиски/ ловен), **-ечки** (ловџиски/ ловечки), **-ство** (ловџиство/ ловство), **-ница** (кантарџилница/ кантарница).

Турскиот суфикс **-ли** во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: **-ав** (морлија/ морав), **-ат** (брадаслија/ брадат), **-ар** (банкалија/ банкар), **-анин** (Паланкалија/ паланчанин), **-ен** (паметлија/ паметен), **-ест** (бадемлија/ бадемest), **-ец** (нашлија/ нашинец), **-ив** (мислослија/ милостив), **-ија** (ѓувезлија/ ѓувезија), **-ичав** (бенкалија/ бенкичав), **-ко** (знајлија/ знајко), **-лав** (мајасоллија/ мајасилав), **-лив** (мрзлија/ мрзлив), **-ник** (изеслија/ изесник), **-ов** (бадемлија/ бадемest), **-овит** (ветерлија/ ветровит), **-осан** (варлија/ варосан), **-чен** (восоклија/ восочен).

Турскиот суфикс **-лак** во македонскиот јазик како еквивалентни суфикси во поширока или потесна употреба ги има следниве суфикси: **-а** (гревотилак/ гревота), **-(ар)ија** (мајсторлак/ мајсторија), **-ел** (бозлик/ бозел), **-ец** (сушлак/ сушец), **-ина** (баждарлак/ баждарина), **-ица** (сипаничарлак/ сипаница), **-иште** (пашлак/ пасиште), **-ка** (питачлак/ питачка), **-ник** (ќумурлок/ ќумурник), **-ње** (пазарлак/ пазарење), **-ост** (мамурлак/ мамурност), **-ство** (ловцилак/ ловциство), **-штво** (јунаклук/ јунаштво), **-штија** (немаштилак/ немаштија), **-штина** (богатлак/ богаштина).

Турските и македонските синонимни суфикси внесуваат разновидност во македонскиот јазик. Наше мислење е дека во понатамошниот развој на македонскиот јазик, при образување на нови лексеми од македонски и турски зборови со хибридни суфикси ќе се зголеми стилската функција на лексемите со турски суфикси.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ахмед, Октај. (2008). *Вовед во морфологија на турскиот јазик*. Скопје: УКИМ, Филолошки факултет.
- [2] Велева, Славица. (2006). *Тенденции во зборобразувањето во македонскиот јазик*. Скопје.
- [3] Ergin, Muharrem. (1985). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- [4] Конески, Кирил. (1995). *Зборобразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Бона.
- [5] Leontik, Mariya. (2014). *Temel Türkçe Dil Bilgisi*. Skopje.
- [6] Настева, Јашар Оливера. (2001). *Турските лексички елементи во македонскиот јазик*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.